

УДК 330.341.1:316.7

З. М. Остропольська, кандидат філософських наук, доцент, Харківська державна академія культури, м. Харків
zoia_ostropolska@meta.ua
<https://orcid.org/0000-0001-6190-0692>

ІННОВАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У контексті існуючого в науковій літературі дискурсу розглядається інновація як специфічний спосіб креативної людської діяльності, її складова. Зазначається, що важливим смисловим аспектом поняття «інновація» є акцентування на практичній дії щодо втілення нового в соціокультурній діяльності, передусім у господарсько-економічній сфері. Осмислюються стан та перспективи розвитку інноваційної культури в Україні.

Ключові слова: *соціокультурна діяльність, інновація, інноваційна культура, інноваційний цикл, господарсько-економічна діяльність, підприємництво.*

З. Н. Остропольская, кандидат философских наук, доцент, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

ІННОВАЦІЯ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В контексте существующего в научной литературе дискурса рассматривается инновация как специфический способ креативной человеческой деятельности, ее составляющая. Отмечается, что важным смысловым моментом понятия «инновация» является акцентирование на практическом действии относительно воплощения нового в социокультурной деятельности, в первую очередь, в хозяйственно-экономической сфере. Осмысливаются состояние и перспективы развития инновационной культуры в Украине.

Ключевые слова: *социокультурная деятельность, инновация, инновационная культура, инновационный цикл, хозяйственно-экономическая деятельность, предпринимательство.*

Z. M. Ostropolska, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

INNOVATION AS A COMPONENT OF SOCIO-CULTURAL ACTIVITIES

The aim of the article is to focus on the essential features of the concept of “innovation” and in this context to analyze the state and development prospects of innovative activities in Ukraine.

Research Methodology. This article uses a cultural and historical analysis of the phenomenon of innovation and innovation activities. Theoretical and methodological basis of the study made up the ideas and statements presented in the works of economists, philosophers, culture experts dealing with the development of culture, economy, science, engineering and technology in the context of global transformations. The author has used the following methods: terminology, information, comparative.

Results. The author emphasizes that the concept of “innovation” is the emphasis on the practical action in the implementation of the new in socio-cultural activities, primarily in the economic realm. Innovation is an implementation of the new that exists at the beginning in a perfect form (idea, concept, and project) in the sociocultural activities, in particular, in the economic, industrial, and technological ones. An important essential feature of innovation is the widespread introduction of an innovation, its implementation and relevance. In this context, the weakest link is the culture of entrepreneurship, because entrepreneurship is completing the innovation cycle. So the sustained success of the innovation process in Ukraine can provide the idea of universal education aimed at increasing the level of innovation-oriented culture, building trust in entrepreneurship and business.

Novelty. It is indicated that an urgent task of the state and public institutions is the education of the population of enterprise culture, the implementation of an appropriate strategy for enhancing innovation activities in Ukraine. The author raises the issue of the state and prospects for the development of innovation-oriented culture in Ukraine.

The practical significance. The results of this paper can be used for further research of innovation, raising innovation-oriented culture in society, particularly in teaching the lecture courses in philosophy, economics, and cultural studies in higher education.

Keywords: *socio-cultural activities, innovation, innovation-oriented culture, innovation cycle, economic activities, entrepreneurship.*

Постановка проблеми. Нині ефективність соціокультурної діяльності багато в чому визначається розвитком інновацій, а інноваційна діяльність стала невід’ємною складовою сучасного життя суспільства. Характерною ознакою сучасності є інтенсивне зростання інноваційної активності на міжнародному рівні: збільшуються державні витрати на науково-дослідницькі розробки, змінюються системи освіти і професійної підготовки спеціалістів, створюються нові наукоємні галузі виробництва, формуються національні інноваційні системи, зокрема і в сучасній Україні. Водночас загальна інноваційна культура в нашій країні розвинена недостатньо. Потребують суттєвого вдосконалення інноваційна структура, технологізація інновацій, уся система інноваційної суспільної свідомості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі проблеми розвитку і функціонування інновацій останнім часом активно обговорюють на міжнародних наукових симпозиумах (Бодров, Соколова, 2015), сторінках наукових статей. Причини гальмування інноваційних процесів в Україні розглядаються в статтях вітчизняних науковців П. Бубенка і В. Гусєва (2009; 2016), реалії та можливості економічного розвитку України в контексті викликів глобалізації – у наукових працях В. Онищенко (2015), В. Геєця (2014).

Певні об'єктивні і суб'єктивні явища, що впливають на перебіг інноваційних процесів, аналізує Л. Нікітін (2007). Особливості інноваційного розвитку в європейських країнах і США в контексті господарсько-економічного життя в Україні досліджує О. Михайловська (2006). Нині в Україні набувають актуальності проблема вироблення єдиної державної стратегії в інноваційній політиці й особливо технологізації інновацій.

Мета статті — зацентувати на сучасних ознаках поняття «інновація» і в цьому контексті осмислити стан та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «інновація» порівняно недавно набув поширення в науковій термінології, походить від усталеної у філософії категорії «нове». Зазвичай останню визначають як кінцевий або проміжний результат розвитку об'єкта, що розглядається в контексті його зв'язку з попередніми етапами (Серебряков, 1967, с. 86). Стосовно суспільної діяльності терміни «новація» та «інновація» в змістовому наповненні органічно пов'язані з поняттям «соціальна норма». Соціальні норми — це певні стандарти підпорядкування діяльності, дотримання яких для індивіда і групи — необхідна умова існування соціуму. Як зазначає Ю. Левада, будь-яка система соціальних норм зумовлює наявність, по-перше, певних суспільно значимих стимулів діяльності (мета, ідеали, цінності); по-друге, зразків або правил «нормальної» для цієї системи поведінки або означення меж її допустимих варіантів; по-третє, санкцій у разі відхилення від соціальних норм. Зазначені моменти становлять основи соціального контролю в соціумі. Для окремого індивіда або окремого покоління в кожний момент соціальні норми виступають у значенні поведінки в теперішньому і майбутньому часі (Левада, с. 18).

Традиції, правила, принципи як усталені норми людської діяльності (моральні, правові, релігійні, виробничо-технологічні) регламентують життя спільнот. Будь-яке порушення цих норм розцінюється як певний «суспільний стрес», відхилення від усталених стандартів і доволі часто зазнає осуду в суспільстві («шкідлива дія»). Відомо, що в художній творчості, естетичній діяльності однією з проблемних ситуацій є співвідношення традицій і новацій. Новація (лат. novatio — оновлення, змінення) — долучення до соціальної діяльності того, чого не існувало раніше. *Інновація* (лат. in — усередені + novatio — оновлення, змінення) — оновлення ізсередини, тобто змінення усталених способів і форм діяльності, привнесення в неї чогось раніше не існуючого.

Важливим смисловим моментом поняття «інновація» є акцентування на *практичній* дії щодо втілення нового в тій чи іншій сфері суспіль-

ного життя. Отже, інновація — не тільки нова ідея або задум, а й упродовження тих чи інших форм раціональності в практичну діяльність. Змістовно найадекватнішим синонімом «інновації» є «нововведення». Тобто інновація — це введення, реалізація ідеального (ідеї, задуму) в практику, зокрема в господарсько-економічну, виробничу, техніко-технологічну діяльність. Але означене не внеможливе широкого застосування інновацій у духовно-практичній діяльності — науково-прикладній або художньо-творчій. Зазначимо також, що поряд з поняттям «нововведення» як синоніма «інновації» широко використовується поняття «новаторство», що походить від «новатор» (лат. *novator* — відновлювач). У контексті виявлення сутнісних ознак поняття «інновація» важливим, на нашу думку, є витлумачення терміна «новатор» у довідковій літературі: «Людина, котра сміливо використовує щось нове, вносить нові, прогресивні ідеї в будь-яку сферу, ламає старі уявлення, правила, норми, що перешкоджають розвитку (у науці, техніці, промисловості, мистецтві)» (Мостовая, 1998, с. 445).

Відомо, що поняття «інновація» вперше визначив відомий американський економіст Й. Шумпетер (1883–1950) у праці «Теорія економічного розвитку», 1911). З початку для означення нового або відомого продукту з новими якостями він використовував термін «нова комбінація», а потім замінив його на поняття «інновація» (Петрова, 2011, с. 408). Його основний смисл полягає в тому, що та чи інша нова ідея в техніці, технології, організації або структурі виробництва тільки тоді набуває значення інновації, коли використовується в ринковій, бізнесовій діяльності, користується попитом. Отже, інновація, згідно з Й. Шумпетером, це передусім явище економічної діяльності, ринкового процесу. Деякі довідкові джерела акцентують саме на такому значенні цього поняття: «Інновація — нововведення. Комплекс заходів, спрямованих на впровадження в економіку нової техніки, технологій, винаходів» (*Великий тлумачний словник сучасної української мови*, 2001, с. 400).

У контексті ідей Й. Шумпетера визначається зміст поняття «інновація» і в «Економічній енциклопедії»: «Новий підхід до конструювання, виробництва, збуту товарів». Автор відповідної статті Є. Панченко розрізняє такі найголовніші види інновацій: 1) продуктові — створення нових товарів або послуг, які орієнтуються на попит, що формується; 2) технологічні — удосконалення методів виробництва існуючих товарних послуг; 3) ринкові — вироблення нових методів діяльності на ринку; 4) організаційні — удосконалення організаційних структур управління підприємствами (Панченко, 2000, с. 656).

Деякі автори сутність інновацій убачують передусім у реалізації її використанні нововведень (Бубенко, Гусев, 2009, с. 38). Фактично, інно-

вації, як практичне впровадження новацій, притаманні всім основним етапам господарсько-виробничої діяльності: виробництву, обміну, розподілу і споживанню продукту. Інноваційна діяльність у сфері господарства, економіки органічно пов'язана з її функціонуванням. Сучасні фахівці розглядають інноваційний процес як складову інноваційної діяльності відтворення: саме воно визначає інноваційний розвиток підприємства (Молодожена, 2016, с. 99). Тому сутність інновацій можна визначати і в контексті інвестиційної діяльності: інновації — це інвестиції в новацію і як результат — практичне освоєння нового процесу, продукту, послуги (Остропольська, 2010, с. 41).

Звернемо увагу й на узагальнену інтерпретацію цього важливого питання, зокрема його тлумачення в контексті діяльності, яка безпосередньо виходить за межі суто економічної діяльності й розглядається в соціокультурному вимірі. Так, Л. А. Мостова визначає це поняття саме в такому значенні: «Інновація — механізм формування нових технологій і нових моделей поведінки, які визначають передумови для соціокультурних змін» (Мостовая, 1998, с. 251). Автор статті зазначає, що інновації — це спосіб діяльності, який полягає в адаптуванні суспільства до змінюваності соціокультурної реальності. На її думку, інновації — це і процес, і результат творчої діяльності людини, причому не тільки в науково-технічній та економічній сферах, а й у соціокультурній. У них реалізуються здібності людини не тільки відтворювати дійсність, а й трансформувати її, додаючи елементи новизни (Мостовая, 1998, с. 251).

Закон України «Про інноваційну діяльність» (2012 р.) також надає широке тлумачення поняття інновацій, передбачає їхнє впровадження в соціальну сферу: «Інновації — новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» (Розділ 1. Загальні положення. Стаття 1. Визначення термінів). Окрім тлумачення терміна «інновація», Закон містить визначення похідних від нього понять, таких як: «інноваційна діяльність», «інноваційний продукт», «інноваційна продукція», «інноваційний проект», «інноваційне підприємство (інноваційний центр, технопарк, інноваційний бізнес-інкубатор тощо)», «інноваційна інфраструктура» (Закон України «Про інноваційну діяльність. Зі змінами і доповненнями» від 16 жовтня 2012 року, № 5460 — VI).

Окрім науковці використовують поняття «інноваційна культура», трактуючи її як складову інноваційного потенціалу, що передбачає «певний рівень освітньої, загальнокультурної і соціально-психологічної під-

готовки особистості та суспільства в цілому до сприйняття і творчого втілення в життя ідеї розвитку економіки країни на інноваційних засадах» (Пашута, Шкільнюк, 2005, с. 45).

Який сучасний стан інноваційної культури в Україні, які здобутки і перешкоди доводиться долати вітчизняному вченому, технологові, виробникові, бізнесменові на шляху розробки і реалізації інноваційних ідей і проектів? Означені проблемні питання активно обговорюють на наукових симпозиумах, сторінках наукових видань. Розглянемо деякі з них.

Аналізуючи інноваційну проблематику, окремі автори статей порушують питання: «Чому гальмуються інноваційні процеси в Україні?» Однією з причин, на їхню думку, є недоліки у визначенні методологічних підходів щодо інноваційного розвитку національної економічної системи. П. Бубенко і В. Гусев висловлюють думку про те, що існує певна системна причина втрати державою позиції в рейтингах конкурентоспроможності. Основною з них є «практично повне ототожнення двох видів діяльності — інноваційної та науково-технічної і твердження про їх міцний причинно-наслідковий зв'язок, коли в тій чи іншій формі підкреслюється, що ефективність інноваційних процесів в економіці є похідною від стану науки, а підтримка і розвиток останньої являють собою необхідну умову для інтенсифікації інноваційних процесів» (Бубенко, Гусев, 2009, с. 30). Автори статті звертають увагу на те, що в Україні продовжує домінувати інженерний підхід до процесу розвитку, в основі якого — уявлення, на кшталт таких: «наука може все» (якщо її належним чином фінансувати) (Бубенко, Гусев, 2009, с. 31). Існують інституціональні недоліки, певна інерція мислення щодо стратегічного підходу до розвитку науки і техніки, обсягів їх фінансування. Уважається, що успіхи інноваційного розвитку є пропорційними до обсягів фінансування науки і техніки. Але при цьому не враховуються такі чинники, як недостатня ефективність, слабкість самої інноваційної системи, наявність відповідного людського капіталу, спроможного здійснювати ефективну інноваційну діяльність під час розробки, випуску і продажу продукції. Ось аргументи зазначених науковців на підтвердження цієї думки: «Перш за все необхідно розуміти, що основними суб'єктами інноваційної діяльності є підприємці — не вчені та інженери, що створюють нове знання, не посередники, що сприяють комерціалізації таких знань, не державні інституції, що визначають правила гри на ринку і фінансують деякі початкові етапи інноваційного циклу. Усі ці інститути і суб'єкти, безумовно, важливі й відіграють на інноваційному полі не останні ролі. Але вони є тільки одними з учасників, але аж ніяк не основними суб'єктами інноваційної діяльності. А головні виконавці, від активності

яких залежить, буде ця діяльність інтенсивною та успішною або невідмінною й анемічною, — це підприємці, які беруть на себе всі труднощі й ризики перетворення ідей та образів нового продукту чи послуги в необхідний ринку товар... Усі інші актори на інноваційній сцені, за великим рахунком, є «ресурсами» підприємців» (Бубенко, Гусев, 2009, с. 33).

У контексті наведених вище аргументів стосовно істинного значення інновацій у господарсько-економічній діяльності П. Бубенко і В. Гусев зазначають щодо розрізнення понять «нововведення» й «інновація»: якщо підприємницький проект зазнав невдачі (новий продукт не купується) — інновації немає, хоча нововведення існує, але воно залишилося незатребуваним. Можливо, воно і буде затребуваним пізніше і тоді набуде статусу інновації (Бубенко, Гусев, 2009, с. 33–34). Отже, найслабшою ланкою в інноваційному процесі є сфера підприємництва, зокрема вітчизняна *культура підприємництва*. Її низький рівень зумовлений як об'єктивними, так і суб'єктивними чинниками. До першого належать особливості історико-культурного розвитку української нації. Економіка — складова людської культури. Якщо західноєвропейська культура протягом майже трьох останніх століть спонукала людину до економіки підприємництва, формувала її свідомість у контексті ринкових відносин, в умовах капіталістичного розвитку заохочувала населення до інноваційного активізму, то українці в історичному поступі не мали таких сприятливих умов для розвитку ідеології і практики підприємництва ні в межах існування у складі Російської імперії, ні за часів радянської влади. Тут доречний вислів: «В економіці історія — це доля» (Данилишин, 2016, с. 45). Історія так склалася, що права і свободи українського народу тривалий час порушувалися. Ці обставини впливали і на суб'єктивний фактор — формування людської суспільної й особистісної свідомості, усього укладу життя народу, його економічної психології. Отже, для вирішення проблеми інтенсифікації інноваційного розвитку слід зважати на людський чинник. На думку Л. Нікітіна, саме він визначає ефективність інновацій. «Залежно від людського чинника в Україні та США, Німеччині та Японії інновації дають різний ефект і в економічному, і в соціальному плані. Хоч би які кошти вклали в ту чи іншу сферу людської життєдіяльності, без відповідного соціально-психологічного клімату вони будуть малоефективними, а сам інноваційний продукт користуватиметься незначним попитом» (Нікітін, 2007, с. 135).

Про роль людського фактора як одного з головних чинників інноваційного розвитку пишуть П. Бутенко і В. Гусев. Однією з причин невдач інноваційних починань в Україні, на їхню думку, є дефіцит підприємців та ефективних підприємницьких проектів, який зумовлений історично. Адже багатотисячне перебування України в Російській імперії,

потім майже сім десятиліть підневільного існування у складі СРСР не створювали умов для появи економічно вільних, енергійних, активних людей. До того ж, для значної частини населення України характерними є «насторожене і навіть негативне ставлення до приватної економічної діяльності, корені якого йдуть у радянське минуле, коли така діяльність переслідувалася державою і осуджувалась суспільством» (Бубенко, Гусев, 2016, с. 86).

Головними чинниками в інноваційному процесі мають бути люди, зокрема підприємці. Наприклад, В. Онищенко зазначає: «Держава повинна сконцентрувати увагу на центральній фігурі нашого майбутнього — підприємці. А вже вони вирішать проблеми і освіти, і науки, і багато чого, що формує «людський капітал» — стратегічний ресурс людського розвитку» (Онищенко, 2015, с. 11).

Одним з недоліків упровадження інновацій у практику є технічний (технологічний) консерватизм як явище, що негативно позначається не лише на розвитку техніки, технології, а й на соціальній сфері життя суспільства. Як зазначає Л. Нікітін, консерватизм проявляється в несприйнятті нової техніки, нових технологій, запереченні новітніх досягнень науки, у технології, страхів перед досягненнями науково-технічного прогресу. Звичайно, для цієї ідеології є певні підстави (загроза ядерної та екологічної катастрофи, страх перед упровадженням систем з використанням штучного інтелекту та робототехніки в різні сфери соціального життя тощо). Але попри поміркованість і «розумний консерватизм» необхідність в інноваційному розвитку є очевидною. «Поміркована консервативність розуму, опертя на консервативне мислення обертається в остаточному підсумку значною втратою для економіки та соціального розвитку країни» (Нікітін, 2007, с. 137).

Продовжуючи осмислювати тему «людського фактора» в інноваційному розвитку, фахівці вбачають недоліки в існуванні в українській національній свідомості певного традиціоналістського розуміння алгоритму інноваційного процесу. Ідеться про одностороннє уявлення щодо послідовності проходження етапів інноваційного циклу: від зародження ідеї винаходу, через розробку «образу» інноваційного продукту, його створення і випробування й до масового виробництва та продажу користувачам (Бубенко та Гусев, 2009, с. 32). Означена послідовність стадій інноваційного розвитку дістала назву «лінійність інноваційного процесу». Дедалі більше фахівців вважають, що зазначений алгоритм інноваційного процесу сьогодні вже не спрацьовує. Він був певною ідеальною моделлю в доінноваційну епоху. На думку О. Михайловської, «послідовність «наука — технологічне знання — запровадження технологій» треба скоріше визнати ідеальною конструкцією, ніж реальною схемою інновацій» (Михайловська, 2006, с. 80).

На нинішньому етапі соціокультурний розвиток ґрунтується на нелінійності інноваційних процесів. Як зазначають П. Бабенко і В. Гусєв, «відповідно до цієї моделі, інноваційна ідея (ідея нового продукту, ідея нового бізнесу) може виникати на будь-якому етапі інноваційного циклу, найчастіше — як результат маркетингового аналізу. Коли ідея визначена, шукається необхідне для її реалізації наукове або інженерне знання» (Бубенко та Гусєв, 2009, с. 32). Отже, введення і реалізацію інновації можна розпочати з будь-якого етапу інноваційного циклу — із середини або навіть з кінця.

Лінійна модель не передбачає такого «свавілля» і заганяє інноватора в жорсткий алгоритм послідовності етапів «класично» побудованого циклу: наука — технологічне знання — запровадження технологій. За цією схемою нерідко формується і державна політика: уважається, що для інтенсифікації інноваційної діяльності необхідно «максимально збільшити фінансування наук, розробити відповідну законодавчу базу у сфері інтелектуальної власності й інструменти реалізації прийнятих законів, створити по-справжньому сприятливі умови для малого та середнього бізнесу. Але світовий досвід переконує, що всього переліченого може бути замало» (Михайловська, 2006, с. 80).

О. Михайловська також звертає увагу на цікаву особливість, яка фіксується у світовому досвіді й дістала назву «європейський парадокс». «Сутність феномену полягала в тому, що європейські країни (країни ЄС) відіграють авангардну роль у поступі науки «верхнього рівня», тобто в межах фундаментальних досліджень, але відстають за здатністю перетворювати наукові здобутки в конкретні інноваційні технології та прибутки. Цей парадокс досі не дістав переконливого пояснення» (Михайловська, 2006, с. 80).

Вочевидь цей парадокс певною мірою є наслідком згаданої вище лінійної моделі інноваційного процесу. Незважаючи на те, що країни ЄС лідирують у багатьох напрямках фундаментальних досліджень порівняно зі США, частка останніх в експорті окремих видів високоточної продукції переважає таку європейських країн у 2–10 разів. На думку О. Михайловської, «точніше передає реальність не лінійна схема інноваційного процесу (наука — технології), а своєрідна структура, умовно близька до трикутника, вершини якого (назвемо їх полюсами) утворюють, відповідно, академічна наука, технологічні знання і технології як результат промислового впровадження технологічних знань. Разом вони становлять певний цикл інноваційного розвитку» (Михайловська, 2006, с. 83).

Слабкою ланкою європейських країн є один із полюсів — «технологічні знання»: недостатній розвиток технологічних знань — ось що

гальмує інноваційний розвиток країн ЄС порівняно зі США. Але, як зазначає цей науковець, сталий успіх інноваційного процесу може забезпечити пріоритет не одного з означених полюсів трикутника, а лише їх збалансований розвиток. Немає сумніву, що досвід інноваційної діяльності в країнах ЄС і США заслуговує на увагу, він є повчальним і для сучасної України.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що важливим смисловим моментом поняття «інновація» є акцентування на практичній дії щодо втілення нового в тій чи іншій сфері суспільного життя. Тобто інновація — це нововведення, реалізація нового, існуючого в ідеальній формі (ідея, задум, проект) у соціокультурну практичну діяльність, зокрема в господарсько-економічну, виробничу, техніко-технологічну. Важливою сутнісною ознакою інновації є широке впровадження того чи іншого нововведення, його реалізація і затребуваність. У цьому контексті найслабшою ланкою залишається культура підприємництва, адже саме підприємництво є завершальною і найвідповідальнішою ланкою інноваційного циклу. Отже, нагальне завдання державних і суспільних інституцій — розвиток культури підприємництва в Україні, реалізація відповідної стратегії щодо активізації інноваційної діяльності.

Список посилань

- Бодров, В. Г. і Соколова, О. М. (2015). II Міжнародний науковий симпозиум «Держави і ринки в умовах глобальних трансформацій» (до 400-річчя політичної економії — науки про закони управління господарством): (politicos, oicos, nomos). *Економіка України*, 7, 87–96.
- Бубенко, П. і Гусев, В. (2009). Чому гальмуються інноваційні процеси в Україні? *Економіка України*, 6, 30–38.
- Бубенко, П. і Гусев, В. (2016). Продовжуємо заговорювати інноваційний розвиток. *Економіка України*, 7, 82–92.
- Великий тлумачний словник сучасної української мови.* (2001). Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун».
- Гесць, В. М. (2014). Інституційна обумовленість інноваційних процесів у промисловому розвитку України. *Економіка України*, 12, 4–27.
- Данилишин, Б. М. (2016). Тактика еволюціонізму в сучасному економічному розвитку світу (в аспекті третьої та четвертої промислової революцій). *Економіка України*, 8, 44–61.
- Верховна Рада України (2012). Закон України «Про інноваційну діяльність. Зі змінами і доповненнями» від 16 жовтня 2012 року, № 5460 — VI, Взято з <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>.
- Левада, Ю. Нормы социальные. *Философская энциклопедия* (Т. 4, с. 98–99). Москва: Советская энциклопедия.
- Михайловська, О. (2006). «Європейський парадокс» інноваційного розвитку: уроки для України. *Економіка України*, 9, 80–85.

- Молодоженя, М. С. (2016). Інноваційні проекти підприємств торгівлі. *Економіка України*, 4, 92–103.
- Мостовая, Л. А. (1998). Інновація. *Культурологія. ХХ век, Енциклопедія* (Т. 1, с. 447). Санкт-Петербург: Университетская книга.
- Нікітін, Л. (2007). Інноваційний розвиток і технічний консерватизм. *Філософська думка*, 6, 133–143.
- Онищенко, В. П. (2015). Реалії та можливості економічної стабілізації та розвитку України. *Економіка України*, 7, 4–15.
- Остропольська, З. М. (2010). *Системи технологій: навчальний посібник* (с. 176.). Харків: Майдан.
- Панченко, Є. (2000). Інновація. *Економічна енциклопедія* (Т. 1, с. 864). Київ: Видавничий центр «Академія».
- Пашута, М. Т. і Шкільнюк, О. М. (2005). *Інновації: понятійно-термінологічний апарат, економічна сутність та шляхи стимулювання: навчальний посібник*. Київ: Центр навчальної літератури.
- Петрова, І. Л. (2011). Інновація. *Енциклопедія сучасної України* (Т. 11). Київ.
- Серебряков, Л. (1967). Новое. *Философская энциклопедия* (Т. 4). Москва: Советская энциклопедия.
- Словарь иностранных слов*. (1949). (с. 801). Москва: Государственное издательство иностранных и национальных словарей.

References

- Bodrov, V. G. and Sokolova, O. M. (2015). The 2nd International Scientific Symposium “States and Markets in the Conditions of Global Transformations” (to the 400th anniversary of political economy — the science of the laws of economic management): (politicos, oicos, nomos). *Economy of Ukraine*, 7, 87–96. [In Ukrainian].
- Bubenko, P. and Gusev, V. (2009). Why are innovation processes in Ukraine inhibited? *Economy of Ukraine*, 6, 30-38. [In Ukrainian].
- Bubenko, P. and Gusev, V. (2016). We continue to talk about innovative development. *Economy of Ukraine*, 7, 82-92. [In Ukrainian].
- Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language*. (2001). Kyiv: Irpen: PTF “Perun”. [In Ukrainian].
- Heyets, V. M. (2014). Institutional Condition of Innovation Processes in Industrial Development of Ukraine. *Economy of Ukraine*, 12, 4-27. [In Ukrainian].
- Danylyshyn, B. M. (2016). The tactics of evolutionism in the modern economic development of the world (in the aspect of the third and fourth industrial revolutions). *Economy of Ukraine*, 8, 44-61. [In Ukrainian].
- Verkhovna Rada of Ukraine (2012). Law of Ukraine «On Innovation Activity. With Amendments and Additions» dated October 16, 2012, No. 5460 — VI, Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/40-15>. [In Ukrainian].
- Levada, Y. Social norms. *Philosophical Encyclopedia* (Vol. 4, pp. 98-99). Moscow: Soviet Encyclopedia. [In Russian].
- Mikhailovskaya, O. (2006). “European paradox” of innovation development: lessons for Ukraine. *Economy of Ukraine*, 9, 80-85. [In Ukrainian].

- Molodozhnia, M. S. (2016). Innovative projects of trade enterprises. *Economy of Ukraine*, 4, 92–103. [In Ukrainian].
- Mostovaya, L. A. (1998). Innovation. *Culturology. The twentieth century, Encyclopedia* (Vol. 1, p. 447). St. Petersburg: University Book. [In Russian].
- Nikitin, L. (2007). Innovative development and technical conservatism. *Philosophical Thought*, 6, 133-143. [In Ukrainian].
- Onishchenko, V.P. (2015). Realities and Possibilities of Economic Stabilization and Development of Ukraine. *Economy of Ukraine*, 7, 4–15. [In Ukrainian].
- Ostropolskaya, Z. M. (2010). *Technology Systems, Tutorial*. (pp. 176). Kharkiv: Maidan. [In Ukrainian].
- Panchenko, Ye. (2000). *Innovation Economic Encyclopedia* (Vol. 1, p. 864). Kyiv: Publishing Center “Akademiia”. [In Ukrainian].
- Pashuta, M. T. and Shkylnyuk, O. M. (2005). *Innovations: Conceptual-terminological apparatus, economic essence and ways of stimulation, Textbook*. Kyiv: Center for Educational Literature. 118 p. [In Ukrainian].
- Petrova, I. L. (2011). *Innovation Encyclopedia of Contemporary Ukraine* (Vol. 11, 710 pp.). Kyiv. [In Ukrainian].
- Serebryakov, L. (1967). New. *Philosophical Encyclopedia* (Vol. 4, 86 pp.). Moscow: Soviet Encyclopedia. [In Russian].
- Dictionary of foreign words*. (1949). (p. 801). Moscow: State Publishing House of Foreign and National Dictionaries. [In Russian].

Надійшла до редколегії 05.09.2017 р.